

- € , f • € • „

- € † f • ••••• • •

• €

f

• • • , • †
 • † , † ^
 • „ †, • † • • „ ...

%Š • < € €

**Central European Education Institute
(Bratislava, Slovakia)
National Institute of Economic Research
(Batumi, Georgia)
Batumi Navigation Teaching University
(Batumi, Georgia)
Regional Academy of Management (Kazakhstan)
Public Scientific Organization
«Ukrainian Assembly of Doctors
of Sciences in Public Administration»
(Kyiv, Ukraine)
Supported by
Financial and Economic Scientific Union and
Publishing house «INTERNAUKA»
(Kyiv, Ukraine)**

Збірник тез наукових праць

**II МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
«SCIENCE AND GLOBAL STUDIES»**

«31» березня 2020

Сборник тезисов научных трудов

**II МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ
«SCIENCE AND GLOBAL STUDIES»**

«31» марта 2020

Abstracts of scientific papers

**II INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE
«SCIENCE AND GLOBAL STUDIES»**

31 March 2020

Bratislava, Slovakia
2020

UDC 001
S40

S40 «Science and Global Studies»: Abstracts of scientific papers of II International Scientific Conference (Bratislava, Slovakia, 31 March 2020) / Financial And Economic Scientific Union, 2020. — 56 p.

Compilation of the materials of the II international scientific conference: «Science and Global Studies».

All materials are published in the original language in author's edition.

The editors do not always share the opinions and views of the author. Responsibility for the accuracy of facts, names, geographical names, quotes, numbers and other information is held by the authors of the publications.

Using scientific ideas and materials from this compilation, references to authors and publications are mandatory.

Chairman of the Organizing Committee:

Romanenko Evgeny Aleksandrovich — Doctor of Science in State Public Administration, Professor, Honored Lawyer of Ukraine, Vice-Rector of the Interregional Academy of Personnel Management.

Co-Chairs of the organizing committee:

Kovalenko D. I. — PhD in Economics, Associate Professor, Sedator of the financial and economic scientific council and the Publishing house “Internauka”.

Motrenko T. V. — Doctor of Philosophy, Professor, Professor, Department of Public Administration, Interregional Academy of Personnel Management, Academician of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine.

Zhukova I. V. — PhD in Public Administration, Associate Professor, Executive Director of the Presidium of the public scientific organization “All-Ukrainian Assembly of Doctors of Science in Public Administration”.

Members of the organizing committee:

Miriam Zajacová — PhD, MBA, konateľka Central European Education Institute, s.r.o.

Badri Gechbaia — Doctor of Economics, Associate Professor, Director of National Institute of Economic Research, Georgia.

Midelsky Sergey Ludwigovich — Professor of Regional Academy of Management, President of the Regional Academy of Management.

Skrynkovskyy Ruslan — PhD in Economics, Associate Professor, Corresponding Member of the Ukrainian Academy of Sciences (Lviv, Ukraine).

Kurilo Lyudmila Izidorovna — Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of Department of Marketing and Business Management, National University of Kyiv-Mohyla Academy (Kiev, Ukraine).

CONTENTS

SECTION 1. PUBLIC ADMINISTRATION, SELF-GOVERNMENT AND PUBLIC SERVICE.....	6
Korobka Ivan	
Some basic approaches to public administration and administration of air safety of state aviation	6
Панченко Олег Анатолійович	
.....	10
Робочий Віктор Валентинович	
.....	14
Романенко Євген Олександрович, Дацій Олександр Іванович, Щокін Ростислав Георгійович, Мірошніченко Олексій Валентинович, Колишко Родіон Анатолійович, Притоманов Сергій Олексійович	
(-)	18
Шойко Василь Анатолійович	
.....	22
SECTION 2. ECONOMY AND ENTERPRISE MANAGEMENT	25
Міщук Євгенія Володимирівна	
.....	25
SECTION 3. INTERNATIONAL ECONOMICS.	30
Саидкаримова Матлюба Ишановна, Турсунов Алишер Мухамадназирович	
.....	30
SECTION 4. MANAGEMENT	35
Yakubova Makhtumakhon, Razakova Barno	
Innovation management as a basis for enterprise development.....	35
SECTION 5. TAXATION AND THE BUDGET SYSTEM	38
Ярмолюк Олена Феліксівна	
,	38

**SECTION 6. PSYCHOLOGY, PEDAGOGY, EDUCATION, PHILOSOPHY
AND PHILOLOGY.....43**

Серомаха Наталія Євгенівна

.....43

Усманова Рано Миржалиловна, Турабекова Гулирано Исламовна

.....47

SECTION 7. ECONOMY AND NATIONAL ECONOMIC MANAGEMENT... 51

Абдурашидова Марина Сагатовна, Қариева Латофат Саидакрамовна

.....51

Section 1.

PUBLIC ADMINISTRATION, SELF-GOVERNMENT AND PUBLIC SERVICE

Korobka Ivan

Postgraduate of the

Institute of Public Administration in the Sphere of Civil Protection

ORCID: 00000-0002-5310-4917

Kyiv, Ukraine

SOME BASIC APPROACHES TO PUBLIC ADMINISTRATION AND ADMINISTRATION OF AIR SAFETY OF STATE AVIATION

Air Safety of aviation of SESU, comprising aircrafts of the An-26 family and Mi-8 helicopters and EC-145 Eurocopters, involved in eliminating the consequences of man-made and natural emergencies as an integrated criterion reflecting the state of the aviation subsystem as part of Ukraine's unified civil defense system, depends on the ability to prevent, prevention, and parry dangerous situations that may accompany aircraft to perform tasks in areas of acceptable and critical risk. In this case, a dangerous situation is understood as a decrease in the quality of operation of technological complex "aircraft — crew — environment", which affects air safety [1]. However, the factors that determine the quality and reliability of the operation of this complex are divided into internal and external. Internal include the deficiencies in the operation of the subsystem itself (organization of flight work, air traffic management, aircraft engineering and maintenance of the aircraft, flight support). To external — those that affect the aviation subsystem (processes that occur directly at the emergency, meteorological conditions at all stages of aircraft flight, the dynamics of atmospheric changes caused by an emergency). If public administration as a mechanism for influencing internal factors can be carried out according to the traditional and historically proven paradigm of a retroactive approach, then external administrative influence is not possible, only the probabilities of their occurrence, can

be determined only the probability of their occurrence and evaluation of acceptable or critical threat level of the safe flight performance. Unfortunately for the second component of the negative impact on the functioning of the aviation subsystem of the system of civil protection, the prognostic mechanism of public administration on a pro-active paradigm is only at the stage of study and scientific substantiation.

Research and publication of their results has been devoted to the search for mechanisms of coordinated public and administrative management for the safe execution of flights by aircraft at acceptable risk. A study of these publications shows that most domestic researchers agree that proactive methods of assessing the risks of flying in appropriate conditions should be based on it. Most scientists researching the problem in this area are convinced that the introduction of pro-active methods can justify further movement towards the creation of an effective mechanism for public safety management. The results of the studies were reflected in both the regulatory documents and the state target programs and [2–4]. The leading idea of these publications, air safety is defined as a dynamic characteristic of the aviation subsystem of the civil protection system; it can be under the reasonable control and air safety in it and can be controlled, if the basis of this management is based on proactive detection of risk factors [5–6].

In the works of leading foreign scientists: B. Lundwal, S. Metcalfe, R. Nelson, D. North, P. Romer, K. Freeman, the proactive approach is classified as innovative, which embodies the most up-to-date understanding of the prognostic process of the functioning of any systems, including the security context [7–12].

In the structure of the SESU, the coordination of flights related to the search and rescue of distressed aircraft relies on the Main Aviation Search and Rescue Coordination Center (GAC DAC). Auxiliary aviation coordination centers operate in the structure of this center in four areas of responsibility of Ukraine, which interact with an extensive network of air traffic management bodies, as well as central, regional and local executive authorities.

Obviously, the reliable operation of such a system is extremely complex mechanism of coordination of common activity of all airspace use entities in the event of aircraft accident that involves the search and rescue aircraft, significantly affecting the efficiency, effectiveness and safety of tasks, in response to the development of an emergency and the elimination of its consequences.

Obviously, such a structure for regulation of flights, especially in the event of an emergency, can hardly be considered rational. It is for these reasons that on October 4, 2001, over the Black Sea, during military

missile launches at the joint Ukrainian-Russian training of anti-aircraft missile troops was shot down Tu-154, 66 passengers were killed. For the same reason, on July 17, 2014, the plane Boeing 777 was shot down in the course of Russian armed aggression in eastern Ukraine, 298 people were killed. On January 9, 2020, the passenger plane Boeing 737 was shot down in Iran by two missiles of the “Thor” anti-aircraft missile system. There were 176 people on board, all of them died. All this could not have happened if the system of state administration of air safety and its management had been put in place and clearly worked, based on prognostic proactive methods of modeling possible situations in the air area of responsibility of Ukraine and beyond.

The basic conceptual principle of air safety management, as defined by the Regulations of air safety management system, is to focus on the detection and elimination of deficiencies in the system itself, rather than on errors in the individual actions of aviation personnel, which differently placed emphasis on the implementation of certain traditional principles of management. Here are the following basic principles:

- forward-looking activities aimed at timely detection and eliminate the negative factors that can lead to aviation accident and incidents;
- awareness, which implies an activity based on the maximum awareness of all aviation entities about hazardous factors;
- advance forecasting of hazards in order to assess risks and carry out preventive measures aimed at avoiding or reducing them to an acceptable level.

These principles should be the methodological basis of air safety management theory.

References

1. On approval of the Regulation of air safety management system: order of the State Service of Ukraine of the Aviation Security Supervision dated 25.11.2005 No. 895. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1503-05> (accessed: 02/26/2020).

2. Order № 506-p of March 5, 2008. On approval of the Concept of the State Air Safety Target Program for the period up to 2020. Cabinet of Ministers of Ukraine. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273-2009-%D1%80> (accessed: 02/26/2020).

3. Order No. 944 of October 30, 2013. On approval of the Concept of the National Target Program for Air Safety for the Period up to 2023. Cabinet of

Section 1. Public administration, self-government and public service

Ministers of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/944-2013-%D0%BF> (accessed: 02/26/2020).

4. Air Code of Ukraine dated May 19, 2011 No. 3393-VI // Information of Supreme Council of Ukraine. 2011. № 48–49. P. 536. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3393-17> (accessed: 02/26/2020).

5. Zubkov B.V, Minaev E.R Basics of air safety. M. : Transport, 1987. 143 p. URL: <https://www.twirpx.com/file/451294/> (accessed 26/02/2020).

6. Shevchenko V.L Methodological bases of formation and development of innovative system of air safety of state aviation. Scientific Bulletin: Civil Protection and Fire Safety № 1 (3) 2017. P. 28–33. URL: file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/sbcpfs_2017_1_6.pdf (accessed 26/02/2020).

7. Lundvall B-A. National Innovation Systems: Towards a Theory of Innovation and Interactive Learning / B-A. Lundvall. London, Printer, 1992. 317 p.

8. Metcalfe S. The Economic Foundations of Technology Policy: Equilibrium and Evolutionary Perspectives / S. Metcalfe // Handbook of the Economics of Innovation and Technological Change. Oxford (UK) / Cambridge (US): Blackwell Publishers, 1995. P. 409–512.

9. Nelson R. National Innovation Systems. A Comparative Analysis / R. Nelson. New York // Oxford, Oxford University Press, 1993. 560 p.

10. North D. Institutes, institutional changes and the functioning of the economy / D. North // Trans. from English. A. N. Nesterenko; introduction and science. ed. B.S. Milner. M.: Fund of the Economic Book “Beginnings”, 1997. 180 p.

11. Romer P. M. Endogenous technological change / P. M. Romer // Journal of Political Economy. 1990, October. V. 98. № 5. P. 71–102.

12. Freeman C. The National System of Innovation in Historical Perspective // Cambridge Journal of Economics. 1995. № 19 (1), February. P. 5–24.

*доктор медичних наук, професор,
Заслужений лікар України, президент
ГО «Всеукраїнська професійна психіатрична ліга»
м. Київ, Україна*

Інформаційна безпека є однією з складових частин національної безпеки країни. Створення розвиненого і захищеного інформаційного середовища є неодмінною умовою розвитку суспільства забезпеченню успіху при вирішенні задач у політичній, військовій, соціальній, економічній та інших сферах державної діяльності держави. Останнім часом у світі відбуваються якісні зміни у процесах управління, зумовлені інтенсивним впровадженням сучасних інформаційних технологій у всі сфери життєдіяльності. Разом із зростанням цінності інформаційних даних посилюється небезпека несанкціонованого втручання в роботу інформаційних систем, що може викликати негативні наслідки, як для окремої особи, так і для суспільства в цілому [1; 2; 3].

Наразі для всіх є очевидним, що інформаційна сфера фактично перетинає усі підсистеми національної безпеки будь-якої країни світу, а в умовах переходу до інформаційного стану розвитку суспільства постає визначальною для соціальної та гуманітарної сфер.

У зв'язку з цим в багатьох країнах все більше уваги приділяється проблемам захисту інформації, посиленню алгоритмів забезпечення безпеки даних та пошуків шляхів недопущення несанкціонованого втручання в інформаційне середовище.

Інформаційна безпека — це стан захищеності життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, при якому запобігається завдання шкоди через неповноту, несвоечасність і недостовірність поширюваної інформації, порушення цілісності та доступності інформації, несанкціонований обіг інформації з обмеженим доступом, а також через негативний інформаційно-психологічний вплив.

У вітчизняній науці, як правило, виділяють два головні види інформаційної безпеки — це інформаційна безпека особистості та інформаційна безпека держави [4; 5].

Інформаційна безпека особистості характеризується як стан захищеності особистості, різноманітних соціальних груп та об'єднань людей від впливів, здатних проти їхньої волі та бажання змінювати психічні стани і психологічні характеристики людини, модифікувати її поведінку та обмежувати свободу вибору.

Під інформаційною безпекою держави розуміють створення безпечних умов існування інформаційних технологій, які включають питання захисту інформації, як такої інформаційної інфраструктури держави, інформаційного ринку та створення безпечних умов існування і розвитку інформаційних процесів.

При цьому ефективність інформаційної безпеки держави вагомою мірою характеризується ефективністю вжитих заходів із забезпечення інформаційної безпеки особистості.

У свою чергу інформаційна безпека держави та інформаційна безпека особистості має дві складові: інформаційно-технологічну та інформаційно-психологічну [6; 7].

Інформаційно-технологічна складова полягає у можливості та обсягу доступу до інформаційних ресурсів, розвитку і за потреби захисту власних інформаційних ресурсів, використанні новітніх інформаційних технологій створенні, обробці та поширенні інформації, забезпеченні конфіденційності, цілісності та доступності приватної інформації, в тому числі інтелектуальної власності.

Інформаційно-психологічна складова — це стан захищеності психіки від дії різноманітних інформаційних чинників, що перешкоджають або ускладнюють формування і функціонування адекватної інформаційно-орієнтаційної основи соціальної поведінки людини, перешкоджають процесу її соціалізації особистості та в цілому негативно впливають на життєдіяльність її в сучасному суспільстві.

З цього випливає, що інформаційно-технологічна складова інформаційної безпеки за своєю суттю та завданням у більшій мірі притаманна саме інформаційній безпеці держави, оскільки досягнення максимально ефективного результату можливо тільки із залученням значних фінансових та трудових ресурсів.

У свою чергу ефективність інформаційно-психологічної складової інформаційної безпеки залежить від індивідуально-психологічних особливостей і загальних характеристик, закономірностей функціонування психіки кожної людини та інформаційних бар'єрів.

Можливості впливу інформаційного простору на людину визначаються індивідуальними особливостями сприймання інформації і є досить обмеженими. Такими обмеженнями виступають інформаційні бар'єри. Вони є тим фактором, який обмежує ступінь впливу інформаційного простору на формування особистості [5; 6; 7]. Профільні науковці наводять наступну класифікацію таких бар'єрів:

- географічні — визначаються відстанню між джерелом та споживачем інформації;
- історичні (часові) — визначаються часовим проміжком між моментом появи та моментом споживання інформації;
- державні — визначаються наявністю державних кордонів, так і відмінностями державно-адміністративного устрою;
- відомчі — визначаються, в першу чергу, функціональною структурою й функціями тих чи інших установ й організацій;
- режимні — є найбільш характерними для спецслужб, спрямовані на запобігання витоку конфіденційної інформації з метою охорони державної та військової таємниці;
- економічні — виникають як результат нестачі економічних ресурсів, необхідних для нормального обміну інформацією;
- технічні — виникають внаслідок недостатньої розвиненості технічних засобів, що перешкоджає руху інформаційних ресурсів;
- мовні — є результатом семантичної невідповідності різноманітних систем;
- термінологічні — виникають в результаті взаємодії різноманітних предметних областей;
- психологічні — є наслідком відсутності психологічної готовності з боку індивіда до сприйняття інформації;
- резонансні — є результатом прагматичної невідповідності інформаційних масивів потребам конкретного споживача.

До наведеної класифікації слід ще додати психофізіологічні можливості індивіда, які також виступають в ролі обмеження доступу до інформації. Фізіологічні можливості людини щодо сприйняття інформації обмежені 40–50 біт/сек. Реальна швидкість сприйняття інформації ще нижче. Зростаючі інформаційні потоки призводять до появи психологічного перевантаження і почуття дискомфорту, а в результаті часткове або повне несприймання інформації. Тобто виникає феномен, коли в умовах «інформаційного буму» відчувається «інформаційний голод», людина занурюється в «інформаційному смітті» і не може отримати потрібну їй інформацію.

Зменшення інформаційних бар'єрів, в умовах коли це є можливим, повинно бути пріоритетним завданням держави в частині посилення інформаційної безпеки особистості.

Належне забезпечення інформаційної безпеки особистості та, особливо, інформаційно-психологічної її складової, постає одним із найважливіших чинників забезпечення безпеки держави, тому що має відношення до свідомості людини, її переконань, сенсів, ідеалів і впливає на її поведінку, життя та діяльність, тим самим визначаючи ефективність внеску людини у спільне благо, ступінь корисності або загрози її для решти суспільства.

1. Богущ В. М., Юдін О. К., Інформаційна безпека держави. К.: «МК-Прес», 2005. 432 с.
2. Гуцу С. Ф. Правові основи інформаційної діяльності: навч. посіб. Х.: Нац. аерокосм. ун-т «Харк. авіац. ін-т», 2009. 48 с.
3. Деремо В. Н. Теоретико-методологічні засади класифікації загроз об'єктам інформаційної безпеки // Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. 2015. № 2. С. 16–22.
4. Кормич Б. А. Організаційно-правові засади політики інформаційної безпеки України: монографія. Одеса: Юридична література, 2003. 472 с.
5. Марущак А. І. Інформаційно-правові напрями дослідження проблем інформаційної безпеки // Державна безпека України. 2011. № 21. С. 92–95.
6. Остроухов В., Петрик В. До проблеми забезпечення інформаційної безпеки України // Політичний менеджмент. 2008. № 4. С. 135–141.
7. Степко О. М. Аналіз головних складових інформаційної безпеки держави // Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. Серія: Економіка, право, політологія, туризм. К.: Вид-во Нац. авіац. ун-ту «НАУ-друк», 2011. Вип. 1(3). С. 90–99.

*аспірант
Одеського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління
при Президентіві України
м. Одеса, Україна*

Децентралізація — процес передачі повноважень і бюджетних надходжень від державних органів до органів місцевого самоврядування. Основне завдання реформи — створити умови для розвитку громад та наблизити послуги до людей шляхом формування заможних громад, передачі більшої частини повноважень на базовий рівень управління та чіткого розмежування функцій між рівнями управління, а також гарантувати належне ресурсне забезпечення місцевого самоврядування [2]. Безперечно в умовах розпочатих інтеграційних процесів, розвиток самодостатнього місцевого самоврядування є одним із головних пріоритетних напрямків державної політики України, про що свідчить прийнята у 2014 році Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, стратегічною метою якої є створення умов для динамічного, збалансованого розвитку регіонів України з метою забезпечення соціальної та економічної єдності держави, підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів, активізації економічної діяльності, підвищення рівня життя населення, додержання гарантованих державою соціальних та інших стандартів для кожного громадянина незалежно від місця проживання [3], органи місцевого самоврядування мають дуже важливе завдання щодо створення належних умов для економічного зростання територій відповідальності та поліпшення якості життя населення, що проживає на них.

В Україні з 2014 року тривають заходи з децентралізації влади та реформування місцевого самоврядування шляхом створення спроможних об'єднаних територіальних громад (далі — ОТГ) [1]. Станом на 10 січня 2020 року, в Україні створено 1029 об'єднаних територіальних громад з населенням 11,7 мільйонів людей. Перспективними плана-

ми формування територій громад охоплено 90,3% території країни. Однак ще майже 10% території залишається без проектних громад. Найбільш проблемними залишаються Одеська, Київська області; багато невирішених питань у Вінницькій, Черкаській та Львівській областях [6]. Про це йдеться у звітних матеріалах на відповідному офіційному сайті Кабінету Міністрів України, наводяться узагальнені відомості про хід розпочатих процесів і перебіг основних подій, що відбуваються у країні в межах виконання заходів децентралізації. Але вони, особливо цифрові показники, у своїй більшості відображають узагальнені відомості. Наприклад, «... зміни до Бюджетного та Податкового кодексів України дозволили провести фінансову децентралізацію: місцеві бюджети за останні роки зросли на 165,4 млрд. грн: з 68,6 млрд. в 2014 до 234 млрд. грн в 2018 році [4]. Дійсно зміни величезні, але мова йдеться загалом за країну, а про окремі ОТГ, особливо сформовані задля виконання планів, зокрема, у сільській місцевості на наш погляд належної уваги не надається.

Таким чином, обраний Україною шлях соціально-економічних реформ вимагає глибокого розуміння управлінських процесів, які відбуваються на регіональному рівні, та системних кроків щодо їх спрямування на досягнення європейських стандартів, адже на рівень ОТГ передано більш широкі повноваження та фінанси. Але широкі повноваження стосуються усіх ОТГ, а от фінансування різних ОТГ суттєво відрізняються одна від іншої. Дійсно величезні можливості з'явилися у громад великих міст і населених пунктів, які були потужними і до проведення заходів з об'єднання громад. Гірша ситуація в ОТГ, що сформовані за рахунок об'єднання громад у сільській місцевості навколо відносно потужних громад за територіальним принципом. В цих умовах такі ОТГ, крім значно розширених повноважень та відповідальності, отримали у спадок обмежену кількість підприємств, установ і організацій, що працюють на території відповідальності та є тим потенціалом, завдяки якому мають бути забезпечені ті величезні фінансові надходження до бюджету громади, а також порушену інфраструктуру: відсутність закладів торгівлі, освіти, охорони здоров'я, налагодженого транспортного зв'язку в межах ОТГ до всіх населених пунктів, що увійшли до їх складу тощо... В деяких населених пунктах ОТГ відсутні навіть звичайні крамниці; через відсутність належного стану транспортних доріг надання медичної допомоги у передбачені чинними нормативами часу, перевезення дітей до опорних шкіл ускладнено, а іноді взагалі неможливо. Отже, громада за територією та населенням значно зросла, але через спадковість, про яку зазначено вище, значного фінансового покращення в таких ОТГ не відбулося.

Вищезазначене вказує на те що, підвищення рівня життя населення, додержання гарантованих державою соціальних та інших стандартів для громадянн таких ОТГ не відбулося.

Тому подальше виконання заходів децентралізації потребує не лише формального розподілу повноважень та закріплення їх у законодавчих і нормативно-правових актах, але й детального аналізу результатів процесів, що відбуваються, як у спроможних (заможних) громадах, відносно успішних, так і тих, що в силу різних причин не здатні самостійно вирішувати покладені на них завдання.

Найголовнішими причинами неспроможності ОТГ в сільській місцевості самостійно вирішувати покладені на них завдання вважаємо дві ключові причини: перша — відсутність належної підготовки у знов обраних керівників громад (наявність життєвого досвіду та практики керівництва навіть великим підприємством не дає в повній мірі знань тих повноважень, що покладаються на місцеві органи самоврядування у сучасних умовах та певних знань і вмінь щодо організації їх виконання в межах території відповідальності); друга — невідповідність фінансового забезпечення значному обсягу невирішених, накопичених за довгі роки проблем, що змушує визначатися з пріоритетами та шукати шляхи додаткового фінансування.

Для зменшення впливу зазначених причин на перебіг подальших подій пропонується:

- регіональну політику держави спрямовувати на збалансований розвиток регіонів і місцевостей країни, яка має ґрунтуватися на підтримці відсталих з них;
- проводити обов'язкову підготовку (перепідготовку) осіб ОТГ у загальнодержавній системі підготовки державних службовців;
- надання центральними органами влади практичної допомоги щодо залучення зовнішніх інвестицій та фінансів приватного сектору до вирішення соціально-економічних питань відповідних територій.

Одним із шляхів вирішення другої причини на нашу думку має бути застосування державно-приватного партнерства (далі — ДПП). Разом з цим, за даними центральних та місцевих органів виконавчої влади в Україні станом на 01.01.2019 на засадах ДПП укладено 189 договорів, з яких реалізується 58 (42 договори концесії, 15 договорів про спільну діяльність, 1 договір державно-приватного партнерства), 131 договір не реалізується (4 договори — закінчено термін дії, 14 договорів — розірвано, 113 договорів — не виконується) [5], що вказує на вкрай повільний розвиток такого важливого у демократичному суспільстві виду взаємодії влади та населення.

Таким чином, в умовах перехідного періоду, коли система державного управління коригується на користь децентралізаційних перетворень; коли зосереджена раніше влада передається на місця; коли належним чином не налагоджена дієва система управління та механізми реалізації розширених повноважень на місцевому рівні, з метою недопущення поглиблення диспропорцій у соціально-економічному розвитку окремих ОТГ і відповідних регіонів країни роль держави повинна залишатися ведучою розпочаті в Україні процеси децентралізації влади потребують глибокого розуміння управлінських процесів, які відбуваються на місцевому рівні.

1. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05.02.2015 № 157–19.

2. Наконечний В. В. Основні світові моделі місцевого самоврядування: порівняльний аналіз / В. В. Наконечний // Теорія та практика державного управління. 2014. Вип. 1 (44). URL: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2014-1/doc/5/03.pdf>

3. Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 № 385 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року».

4. Реформування місцевого самоврядування — це ще один крок до Європи. URL: <http://chervlada.gov.ua/sub/rda/presentr/novini/reformuvannya-miscevogo-samovryaduvannya-ce-sche-odin-krok-do-evropi/>

5. Стан здійснення ДПП в Україні. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=PravoviZasadiDiialnosti>

6. Що у розвитку громад і територій відбулося за 2019 рік — дані моніторингу децентралізації. URL: <https://decentralization.gov.ua/about/>

*доктор наук з державного управління, професор,
проректор, Заслужений юрист України
Міжрегіональна академія управління персоналом
ORCID: 0000-0003-2285-0543
м. Київ, Україна*

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів, банківської та страхової справи
Міжрегіональна академія управління персоналом
ORCID: 0000-0002-7436-3264
м. Київ, Україна*

*доктор юридичних наук, доцент, Президент,
Заслужений працівник фізкультури та спорту України
Міжрегіональна академія управління персоналом
ORCID: 0000-0002-0836-8315
м. Київ, Україна*

*кандидат економічних наук,
виконавчий Віце-президент Конфедерації роботодавців України,
Президент, Заслужений економіст України
Інститут професійних кваліфікацій
ORCID: 0000-0001-7184-9560
м. Київ, Україна*

*кандидат юридичних наук, директор
Інститут професійних кваліфікацій
ORCID: 0000-0003-3981-3888
м. Київ, Україна*

*кандидат фізико-математичних наук, Віце-Президент
Інститут професійних кваліфікацій
ORCID: 0000-0003-2628-4788
м. Київ, Україна*

(-)

Трансформаційні процеси, пов'язані з європейською інтеграцією, позитивні результати реформ, підвищення конкурентоспроможності економіки передбачають реформування національної системи підготовки кадрів. Проблема, яка потребує розв'язання, є невідповідність професійної освіти України потребам національної економіки і суспільства, суттєве зниження обсягів підготовки кваліфікованих кадрів та погіршення якості професійної освіти упродовж 1992–2019 років. Основні складові проблеми,:

- неготовність випускників працювати за фахом;
- незадоволеність ринку праці якістю освіти, що призводить до потреби у додатковому навчанні на робочому місці, розширення системи навчання на підприємствах;
- низький рівень роботи закладів освіти, включаючи неефективне використання бюджетних коштів, про що свідчить надмірно велика частка випускників закладів освіти, які не працюють (часто взагалі не планують працювати) за здобутими професіями;
- неефективне використання найкращого для навчання часу здобувачів освіти з питань здобуття професійних компетентностей;
- встановлення вимог до наявності досвіду самостійної професійної діяльності (стажу роботи) у випускників закладів освіти, які влаштовуються на роботу вперше.

Одним із провідних світових лідерів у сфері підготовки кваліфікованих кадрів на сьогодні виступає Європейський Союз, який завдячує цьому дуальній системі професійної освіти і навчання. Термін «дуальна система» (від лат. *dualis* — *подвійний*) був введений у педагогічну термінологію в середині 60-х років минулого століття у ФРН — як нова, більш гнучка форма організації професійного навчання. Дуальність як методологічна характеристика професійної освіти передбачає усунення основних недоліків традиційних форм і методів навчання майбутніх кваліфікованих робітників, подолати розрив між теорією і практикою, освітою й виробництвом, та підвищити якість підготовки кваліфікованих кадрів із урахуванням вимог роботодавців у рамках

нових організаційно-відмінних форм навчання. Зараз дуальна система освіти впроваджена у майже 60 країнах світу. Роботодавці і заклади освіти разом готують кадри в Австрії, Швейцарії, Данії. У Німеччині майже дві третини учнів дуальної системи освіти проходять навчання на середніх і великих підприємствах. Німецькі підприємства щороку укладають понад півмільйона угод щодо професійної освіти. Німецька профтехосвіта передбачає укладання тристороннього договору між підприємством, учнем і професійною школою. Ці документи видаються та реєструються торгово-промисловими палатами. Більше половини свого часу учні проводять на виробництві. Підприємство виплачує компенсацію інструкторам. Учні отримують 300–800 євро на місяць. Після іспиті учень отримує три свідоцтва: від професійної школи, підприємства і свідоцтва про професію від торгово-промислової палати.

Заклади професійної освіти України мають різне спрямування і надають майже 430 професій. Загалом станом на 1 січня 2019 року в Україні функціонувало 754 заклади, в яких навчалося 253 920 учнів. Концепція дуальної освіти, яку вже зараз практикують в Україні, взяла за основу німецьку модель. Проект запустили ще чотири роки тому на базі трьох закладів професійно-технічної освіти за трьома спеціальностями: маляр, кухар і токар. Було випущено у 2017 році три експериментальні групи. Цей випуск показав гарні результати — 97% випускників були працевлаштовані, підвищення якості професійної підготовки — 12–17%. Тому в наступному навчальному році проект отримав поширення: елементи дуальної освіти були запроваджені у 49 закладах професійної освіти з 54 робітничих професій у 25 регіонах. У 2019 році дуальну освіту застосовують у 262 закладах профосвіти, а для втілення проекту залучені 1160 роботодавців та 12 444 учні. Навчання проходило за 190 професіями.

Відповідно до частини дванадцятої статті 9 Закону України «Про освіту», пункту 1 плану заходів з реалізації Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 03 квітня 2019 року № 214, Міністерство освіти і науки України наказом від 12.12.2019 р. № 1551, який зареєстрований в Міністерстві юстиції України 20.02.2020 р., затвердило та ввело в дію з 6 березня 2020р. Положення про дуальну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти.[1] Це Положення визначає підстави, умови та порядок здобуття професійної (професійно-технічної) освіти за дуальною формою у закладах професійної (професійно-технічної) освіти.

У Положенні чітко зазначено, які договори мають укласти підприємець з адміністрацією закладу профосвіти, якими є основні етапи

Section 1. Public administration, self-government and public service

організації освітнього процесу за дуальною формою. Там також зазначається, яку відповідальність нестиме заклад упродовж усього періоду співпраці і чому підприємство має визначати для учня наставника.

1. Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти // Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.12.2019 № 1551.

2. О профессионально-техническом образовании. Закон Украины от 10.02.1998 г. № 103/98-ВР.

3. Romanenko Ye. O., Chaplay I. V. Modern administrative tool of the innovative development of the enterprise / Yevhen Oleksandrovych Romanenko, Iryna Vitaliivna Chaplay // Науковий вісник Полісся. 2016. № 4 (2016). С. 268–275.

*кандидат історичних наук, доцент,
Заступник начальника інституту — головний інженер
Український науково-дослідний інститут цивільного захисту;
доцент кафедри публічного адміністрування
Міжрегіональна Академія управління персоналом
м. Київ, Україна*

У процесі інституціоналізації механізмів державного управління у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, в контексті набуття даною сферою різних системних характеристик, властивим цілісним системам, першим значущим та змістовним етапом розвитку механізмів державного управління у сфері цивільного захисту був доінституційний (X ст. до н.е. — XVIII ст. н.е.).

На мою думку, назва цього періоду — «доінституційний», його значна тривалість (майже 5 тисяч років), а, також, верхня часова межа — XVIII століття — є дещо дискусійними. По-перше, найважливішим інститутом громадянського суспільства, створеним для вирішення, серед іншого, проблем усунення військових загроз та надзвичайних ситуацій будь-якого іншого походження виступали найперші держави.

У стародавні часи, вирішення цих проблем було вирішальним фактором появи первинних міст-держав на землях Стародавнього Світу. Це не прямо, а опосередковано зазначається у відомостях багатьох історичних документів.

Достовірним історичним фактом є те, що найпершими державами було організовано власні механізми роботи органів державної влади. До їх складу входили різні керівні органи, у своїй більшості, одноособові (король, імператор, фараон, хан, цар тощо), які грали роль невід'ємного атрибута державності. Складно уявити, щоб керівні органи державної влади стародавніх та середньовічних держав не виконували один зі своїх прямих обов'язків, а саме не організовували протистояння військовим загрозам, або надзвичайним ситуаціям будь-якого походження [1, с. 15–16].

Власне, так само думає і Н. Клименко, яка справедливо зауважує, що під час усунення наслідків надзвичайних ситуацій державі та її керівним органам належала головна роль.

По-друге, навіть рабовласницькі держави того часу мали таку основну державну інституцію, як армія (військо), яка створювалася спеціально для протистояння озброєним конфліктам.

Сили війська застосовувалися для подолання не лише воєнних загрози, а і народних бунтів, повстань та, як сміливо можна припустити, для усунення наслідків природних лих. Наприклад, українські дослідники розвитку механізмів державного управління у країнах Стародавнього Сходу зауважують, що в деяких країнах — Ассирія, Карфаген, Китай, Межиріччя, Єгипет, Індія — армія перетворилася на основний засіб ефективного державного управління. Тобто, якщо спочатку для вирішення територіальних конфліктів та суперечок в якості рушійної сили використовувалося народне ополчення, то, з плином часу, почали засновуватися наймані підрозділи та військові частини, які стали дієвими засобами зміцнення влади держави та залучалися до вирішення конфліктів як всередині країни, так і ззовні.

По-третє, у найдавніших правових документах, таких як: закони царя Хаммурапі (XVIII ст. до н.е.), Артхашастрі (IV ст. до н.е.), законах Ману (II ст. до н.е.) вже згадуються деякі правові норми стосовно надзвичайних ситуацій та непереборної сили, що мають юридичне значення, як в особистих, так і в публічних відносинах.

Н. Клименко у своїх публікаціях наводить відомості про існування у Стародавній Русі певних організаційних форм діяльності людей, які створювалися для виконання заходів стосовно запобігання та усунення надзвичайних ситуацій і їхніх наслідків, а саме: служби пожежної безпеки, карантинні загони тощо [1].

Поза тим, варто зауважити, що спеціально підготовлені бригади людей намагалися захистити державні землі і навіть цілі регіони шляхом зведення захисних укріплень та споруд, наприклад, підземних комунікацій, ровів, валів, мурів (Великий Китайський мур). Такі заходи дозволяли цивільному населенню та військовим загонам тримати оборону від облоги і нашествя ворогів [2].

На мою думку, зазначені факти є достатнім історичним свідченням процесу ранньої інституціоналізації механізмів державного управління та законодавства у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій та їхніх наслідків. У своїй сукупності, це дає вагомі підстави вважати, що ще задовго до XVIII століття механізми державного управління у сфері боротьби з наслідками природних лих, пожеж, бунтів, нападами ворогів тощо мали інституційне підґрунтя.

1. Андреев С. О. Державні системи цивільного захисту: інституціональні засади та проблеми розвитку: монографія / С. О. Андреев; Нац. акад. держ. упр. При Президентові України. Х.: Тім Пабліш Груп, 2017. С. 432 с.

2. Леценко О. Я. Трансформація системи цивільного захисту України в умовах сучасних воєнно-політичних конфліктів гібридного типу. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук (доктора філософії) за спеціальністю 21.01.01 — основи національної безпеки держави (політичні науки) — Національний інститут стратегічних досліджень. Київ. 2020. С. 293.

Section 2.

ECONOMY AND ENTERPRISE MANAGEMENT

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку, оподаткування,
публічного управління та адміністрування
Криворізький національний університет
м. Кривий Ріг, Україна*

Показник рівня економічної безпеки підприємства (з урахуванням безпеки його стейкхолдерів різних груп) ґрунтується на відношенні двох складників. Чисельник — це сума двох показників: нестачі прибутку до оподаткування (ΔEBT) і недоосвоєної величини витрат, необхідних на забезпечення економічної безпеки різних груп стейкхолдерів. При цьому ΔEBT розраховується як сума, яку підприємство недоотримує через невиконання заздалегідь установлених порогових значень відповідних індикаторів різних видів його економічної безпеки. Знаменник представляє собою абсолютне значення мінімально необхідної величини прибутку до оподаткування (лімінальне). Ця величина визначається сумою фактичного значення показника EBT і його нестачі [1]. Проте при визначенні доцільності стратегічного заходу увага акцентується не на цій величині, а на її зміні, тобто по суті — на динаміці цієї нестачі ($\Delta EBT_{сз}$) за формулою:

$$\Delta EBT_{сз} = \Delta EBT_{до} - \Delta EBT_{після}, \quad (1)$$

де $\Delta EBT_{до}$, $\Delta EBT_{після}$ — величини нестач прибутку до оподаткування відповідно до і після впровадження стратегічного заходу, грн.

Приміром, якщо розглядати в якості стратегічного заходу операції злиття та поглинання (надалі операції M&A), то нова величина нестачі EBT компанії-покупця буде дорівнювати сумі величини нестачі, яка

матиме місце після операції М&А та нестачі *ЕВТ* підприємства — об'єкта операції, яке планується приєднати до компанії:

$$\Delta EBT_{\text{нова}} = \Delta EBT_{\text{пок}_M} + \Delta EBT_n, \quad (2)$$

де $\Delta EBT_{\text{нова}}$ — нова скоригована величина нестачі *ЕВТ* у компанії — покупця, яка враховує нестачу *ЕВТ* нового підприємства — об'єкта операції М&А, грн.; її критерієм є прагнення до нуля;

$\Delta EBT_{\text{пок}_M}$ — величина нестачі *ЕВТ* у компанії — покупця, яка може бути отримана після операції М&А (тобто величина, на яке буде отримане замість фактичного значення), грн.; її критерієм є прагнення до нуля;

ΔEBT_n — величина нестачі *ЕВТ* у підприємства — об'єкта операції М&А, грн.

Стосовно економічної безпеки стейкхолдерів, яка представляє собою безпеку тих їх економічних інтересів, які залежать від даного підприємства, відмітимо наступне. Як показано в попередніх дослідженнях [1], її оцінка ґрунтується на визначенні нестачі величини неосвоєних витрат (ΔBH). Дана нестача визначається як різниця між ліміальною (пороговою) сумою, яку необхідно (бажано) було понести для задоволення економічних інтересів стейкхолдерів ($Bл$) та фактичною величиною понесених витрат ($Bф$):

$$\Delta BH = \begin{cases} Bл - Bф, & \text{при } Bл > Bф; \\ 0, & \text{при } Bл \leq Bф. \end{cases} \quad (3)$$

Аналогічно до величини нестачі прибутку *ЕВТ*, у наслідок здійснення стратегічних заходів, у т.ч. операції М&А, фактична величина неосвоєних витрат, яка мала місце до впровадження такого заходу зміниться і складатиме таку величину ($\Delta BH_{\text{сз}}$):

$$\Delta BH_{\text{сз}} = \Delta BH_{\text{до}} - \Delta BH_{\text{після}}, \quad (4)$$

або

$$\Delta BH_{\text{нов}} = \Delta BH_{\text{пок}_M} + \Delta BH_n, \quad (5)$$

де $\Delta BH_{\text{до}}$, $\Delta BH_{\text{після}}$ — величини неосвоєних витрат відповідно до і після впровадження стратегічного заходу, грн.;

$\Delta BH_{\text{нов}}$ — нова скоригована величина неосвоєних витрат у компанії — покупця, яка враховує суму неосвоєних витрат нового підприємства — об'єкта операції М&А, грн.; її критерієм є прагнення до нуля;

$\Delta BH_{\text{пок}_M}$ — величина неосвоєних витрат у компанії — покупця, яка може бути отримана після операції М&А, грн.; її критерієм є прагнення до нуля;

Section 2. Economy and enterprise management

ΔBH_n — величина неосвоєних витрат у підприємства — об'єкта операції M&A, грн.

Таким чином, оцінку доцільності стратегічного заходу пропонуємо здійснювати з урахуванням вищенаведених змін нестачі прибутку ЕВТ і суми неосвоєних витрат:

$$P_{c3} = 1 - \frac{\Delta EBT_{c3} + \Delta BH_{c3}}{EBT_{c3} + \Delta EBT_{c3}}, \quad (6)$$

де P_{c3} = рівень економічної безпеки підприємства, досягнутий унаслідок впровадження стратегічного заходу, ч. од.;

EBT_{c3} — величина прибутку до оподаткування, яка матиме місце на підприємстві внаслідок впровадження стратегічного заходу, грн.

Для остаточного прийняття рішення про доцільність стратегічного заходу повинен виконуватися такий критерій:

$$P_{c3} > P\phi(EKB), \quad (7)$$

де $P\phi(EKB)$ — фактичний рівень економічної безпеки підприємства, який мав місце без (або до) впровадження стратегічного заходу, який аналізується, ч. од.

Для інтерпретації отриманих значень можна скористатися шкалою, наведеною в табл. 1.

Операції злиття та поглинання також пропонуємо здійснювати аналогічно, на підставі їх впливу на рівень економічної безпеки підприємства (компанії — покупця) з урахуванням залежної від нього

Таблиця 1

-	
$P = 0$	катастрофічний рівень економічної безпеки, він же середній рівень небезпеки
$0 < P < 0,25$	мінімальний рівень економічної безпеки, він же низький рівень небезпеки
$0,25 \leq P < 0,5$	низький рівень економічної безпеки
$0,5 \leq P < 0,75$	середній рівень економічної безпеки
$0,75 \leq P < 1,0$	високий рівень економічної безпеки
$P = 1,0$	дуже високий рівень економічної безпеки

Джерело: складено автором на основі застосування методу Делфі, в якому експертами були працівники служб безпеки гірничо-збагачувальних комбінатів Кривбасу

частини економічної безпеки персоналу, власників і територіальної громади. Для цього необхідно визначити скорегований рівень економічної безпеки компанії-покупця. Він представляє собою рівень, який може бути досягнутим після операції M&A ($P_{M\&A}^C$) з урахуванням зміни нестачі величини EBT і зміни величини неосвоєних витрат. Пропонуємо оцінювати його за формулою:

$$P_{M\&A}^C = 1 - \frac{\Delta EBT_{нова} + \Delta BH_{нов}}{EBT_{M\&A} + \Delta EBT_{нова}} \quad (8)$$

де $\Delta EBT_{нова}$ — нова скоригована величина нестачі EBT у компанії — покупця, яка представляє собою суму двох нестач: перша — це нестача EBT у компанії — покупця, яка може бути отримана після операції M&A, а друга — це величина нестачі EBT у підприємства — об'єкта операції, грн.; її критерієм є прагнення до нуля;

$EBT_{M\&A}$ — величина EBT , що матиме місце у компанії — покупця після операції M&A, грн.;

$\Delta BH_{нов}$ — нова скоригована величина неосвоєних витрат у компанії — покупця, яка враховує суму неосвоєних витрат нового підприємства — об'єкта операції M&A, грн.; її критерієм є прагнення до нуля.

Для остаточного прийняття рішення про доцільність операції M&A повинен виконуватися такий критерій:

$$P_{M\&A}^C > P\phi(ЕкБ), \quad (9)$$

де $P\phi(ЕкБ)$ — фактичний рівень економічної безпеки компанії, який був до операції злиття та поглинання, ч. од.

Запропоновані методичні підходи є уніфікованими і можуть бути використані для будь-яких стратегічних заходів, а не тільки операцій злиття та поглинання. Приміром таких заходів може слугувати й довгостроковий реальний інвестиційний проект. Оцінка його доцільності також має ґрунтуватися на порівнянні рівня економічної безпеки без нього та із урахуванням його впровадження. При цьому додатковим індикатором може слугувати запропонований показник безпекорисності інвестиційного проекту (BKi):

$$BKi = \frac{\Delta EBT_t - \frac{\Delta EBT T_u}{(1+q)^{T_u}}}{\sum_{t=1}^{T_u} \frac{I_t}{(1+q)^t}}, \quad (10)$$

де T_u — горизонт життєвого циклу проекту, років;

t — період початку впровадження інвестиційного проекту, рік;

$\Delta EBT_t, \Delta EBT_t \zeta$ — розрахункова сума нестачі прибутку до оподаткування, відповідно до впровадження інвестиційного проекту і після, грн.;

q — коефіцієнт дисконтування за проектом, ч.од.;

It — сума інвестицій у періоді t , грн.

Важливо врахувати, що протягом усього періоду впровадження проекту, величина нестачі EVT може змінюватися, а тому також необхідно дисконтувати усі можливі значення. При цьому, період отримання ефектів від скорочення величини EVT може не співпадати з періодом життєвого циклу проекту.

Аналогічним чином — за формулою 10 можливо розрахувати рівень економічної безпеки стейкхолдерів, тільки замість ΔEBT використати суму неосвоєних витрат.

Таким чином, запропоновані методичні підходи до оцінки доцільності стратегічних заходів мають наукову новизну та практичну цінність, особливо у сучасних умовах економічної кризи, наслідками якої стануть масові банкрутства та ліквідації підприємств, які не впровадять відповідні заходи для підтримки власної економічної безпеки.

1. Міщук Є. В. Методологія оцінювання економічної безпеки стейкхолдерів підприємства як складника його економічної безпеки. Вісник КНУТД. Серія: економічні науки. 2019. № 6 (136). С. 78–84.

Section 3.

INTERNATIONAL ECONOMICS

*доцент
Ташкентский государственный технический университет,
г. Ташкент, Узбекистан*

*доцент
Ташкентский государственный технический университет,
г. Ташкент, Узбекистан*

Распад бывшего Союза, а вместе с ним внешнеторговых и внешнеэкономических структур, реальное отсутствие их в республике, продиктовали необходимость ускоренного формирования собственной системы управления внешнеэкономическим комплексом, выработки собственных принципов налаживания внешних связей, самостоятельного пути интегрирования Узбекистана в мировую экономическую систему. Это выдвинуло на первый план задачу постепенной либерализации внешнеэкономической деятельности с резким сокращением административных ограничений и замещением их общепринятыми международными нормами и правилами, рыночными инструментами регулирования внешней торговли.

В первые же годы независимости была создана нормативно-правовая база, стимулирующая развитие внешнеэкономического потенциала республики: были приняты Законы «О внешнеэкономической деятельности», «Об иностранных инвестициях и гарантиях деятельности иностранных инвесторов» и др., согласно которым в целях стимулирования расширения внешнеторговых связей был введен ряд льгот: отменены таможенные пошлины на импорт товаров и существенно

снижены таможенные пошлины на экспорт отечественной продукции, а экспорт продукции предприятий с иностранными инвестициями вовсе не облагался пошлинами; для повышения заинтересованности предприятий в расширении своей материальной базы многие из них освобождались от обязательной продажи Центральному банку части валютной выручки.

За годы независимости выработаны и последовательно проводятся в жизнь основные принципы построения внешней политики Узбекистана:

- во-первых, проведение целенаправленной политики по дальнейшей либерализации внешнеэкономической деятельности;
- во-вторых, дальнейшее совершенствование правовых, социально-экономических и других условий, обеспечивающих широкое привлечение прямых капитальных вложений в экономику республики;
- в-третьих, последовательное проведение политики открытых дверей в отношении тех иностранных инвесторов, которые поставляют в республику технологию мирового уровня, оказывают содействие в создании современной структуры народного хозяйства;
- в-четвертых, концентрация средств на наиболее важных приоритетных направлениях, обеспечивающих независимость республики, а также связанных с выпуском конкурентоспособной продукции.

Надо отметить, что государство продолжает поддерживать субъектов внешнеэкономической деятельности. Так, за последние годы был принят ряд указов и постановлений руководства страны, такие как: Постановление Президента Республики Узбекистан № ПП-3220 от 21.06.2017 «О мерах по дальнейшей поддержке отечественных организаций-экспортеров и совершенствованию внешнеэкономической деятельности», Указ Президента Республики Узбекистан № УП-5286 от 15.12.2017 г. «О дополнительных мерах по стимулированию экспорта и обеспечению конкурентоспособности отечественных товаров на внешних рынках», Постановление Президента Республики Узбекистан № ПП-4337 от 24.05.2019 г. «О мерах по расширению механизмов формирования и страховой защиты экспортной деятельности».

Реформы правительства, проводимые в последние годы и направленные на стимулирование экспорта, оптимизацию импорта и, в целом политика, реализуемая в стране с целью достижения сбалансированности внешней торговли, способствовали существенному положительному сдвигу во внешнеэкономической деятельности — объемы внешней

Section 3. International Economics

торговли Узбекистана растут из года в год. Так, если в 2010 году внешнеторговый оборот республики составлял 22199 млн. \$, то в 2019 году он составил 42200 млн. \$, т.е. вырос почти в 2 раза. При этом экспорт вырос с 13023 до 17900 млн. \$ (в 1,37 раза), а импорт — с 9175,8 до 24300 млн. \$ (в 2,65 раза). В результате в стране увеличились золотовалютные резервы (сегодня они превышают 26 млрд. \$), т.е. возросла устойчивость нашей экономики к изменениям внешнего рынка.

Сегодня Узбекистан осуществляет внешнеторговые отношения со 193 странами мира. Наибольший внешнеторговый оборот осуществляется с такими странами, как Китай (18,1%), Россия (15,7%), Казахстан (8,0%), Республика Корея (6,5%), Турция (6,0%), Германия (2,0%). В целом во внешнеторговых связях Узбекистана можно выделить 2 направления: СНГ и страны дальнего зарубежья, доли которых в структуре экспорта и импорта представлены в табл. 1.

Развитие международных экономических отношений, как известно, способствует устойчивому росту экспорта. Реформы, реализуемые для повышения экспортного потенциала страны, государственной поддержки экспортеров и расширения номенклатуры экспортоориентированной продукции позволили увеличить количество экспортеров и сегодня их число достигло 5895 единиц.

В структуре экспорта преобладает экспорт энергоносителей и нефтепродуктов (19,1%), услуг (21,9%), текстиля и текстильных изделий (9,8%), продовольственных товаров (7,3%), цветных металлов и изделий из них (6,0%). [5]. По экспорту ведущими партнерами

Таблица 1

, . \$

	2010 .	2019 .	2019 . % 2010 .
	22199	42200	190,1
в т.ч. страны СНГ	9369,2	14585,8	155,7
Зарубежные страны	12830	27614,2	215,2
	13023	17900	137,4
в т.ч. страны СНГ	5647,7	6372,4	112,8
Зарубежные страны	7375,7	11527,6	156,3
	9175,8	24300	264,8
в т.ч. страны СНГ	3721,5	8213,4	220,7
Зарубежные страны	5454,3	16086,6	295,0

Источник: Государственный Комитет Республики Узбекистан по статистике.

являются Китай (18,1% объема экспорта), Россия — 12,5%, Казахстан — 7,4%, Турция — 6,5%, Афганистан — 5,0%. [5]. В состав экспортируемых товаров этим странам входят группа энергоносителей и нефтепродуктов, химическая продукция и изделия из нее, а также продовольственные товары.

Что касается импорта, то основная часть импорта также осуществлялась в основном из Китая — 17,8% в общем объеме импорта, России — 23,2%, Республики Корея — 8,8%, Казахстана — 8,7%, Турции — 5,1%, Германии — 3,5%, США — 1,4%. [5]. Положительные изменения произошли и в товарной структуре импорта. Так, произошло увеличение объемов импорта тех видов продукции, которые не производятся в республике и необходимы для воспроизводственного цикла предприятий. Это — рост импорта машин и оборудования, химической продукции, цветных и черных металлов. Структура ВЭД Р Уз приведена в табл. 2.

Таким образом, во внешней торговле Республики Узбекистан из года в год укрепляются положительные тенденции, происходят качественные изменения в товарной структуре импорта и экспорта, улучшаются торговые отношения с иностранными партнерами, особенно из СНГ, что свидетельствует об определенной степени развития и эффективности внешнеэкономической деятельности, что, в конечном итоге, непосредственно будет влиять на уровень жизни населения.

Таблица 2

(%)

	2010 .		2019 .	
Хлопковое волокно	12,1	-	7,4	-
Продовольственные товары	9,7	10,5	8,5	5,4
Химическая продукция и изделия из нее	5,1	13,8	4,9	11,1
Энергоносители и нефтепродукты	22,8	7,1	14,1	3,8
Черные и цветные металлы	6,9	8,1	7,0	17,1
Машины и оборудование	5,5	44	2,0	39,4
Услуги	10,2	5,3	19,4	10
Прочие	27,7	11,2	16,2	13,2

Источник: Государственный Комитет Республики Узбекистан по статистике.

1. Абдуллаев Р.В. Узбекистан: опыт и приоритеты формирования открытой экономики / Иктисодва Молия // Экономика и финансы. № 9. 2011. С. 24–27.

2. Stat.uz

Section 4.

MANAGEMENT

Yakubova Makhtumakhon

Senior Lecturer

Tashkent State Technical University

Tashkent, Uzbekistan

Razakova Barno

Senior Lecturer

Tashkent State Technical University

Tashkent, Uzbekistan

INNOVATION MANAGEMENT AS A BASIS FOR ENTERPRISE DEVELOPMENT

Nowadays we have all the opportunities for the production of new economical products, especially with limited use of material resources.

One of the main goals facing the management of enterprises operating in an open market is to attract the creative abilities of innovative specialists to the innovative activity of the enterprise in order to ensure the competitiveness of products and, as a result, business growth and increase its value.

Business growth and its value enables:

- a) attract and retain the best specialists at enterprises;
- b) to form an effective production and commercial environment;
- c) increase the competitiveness and market attractiveness of a particular business.

Often, enterprises, in order to increase their business, are forced, due to the constant growth of their innovative capabilities, to seek the best ways to satisfy customer requests. And this, in turn, is the main reason for their constant desire to market products that can create new value for both regular customers and new customers [1].

An indicator of economic growth and competitiveness of enterprises is the level of innovative activity of all specialists of the organization.

Enterprises, in which management is actively engaged in the development of innovation, receive higher incomes and grow faster.

The value of a product or service is determined by their quality and uniqueness, the responsibility of the enterprise management is:

- 1) for the organization of the release of quality products (this is internal, or organizational and technological responsibility);
- 2) for the production of products with the best market properties (this is external or market responsibility, for example, for product design).

The goal of innovation management is to manage innovation projects to create new intellectually rich values, and innovation is becoming a key factor in the growth, profitability and competitiveness of a business.

The dynamics of changes in competition (which, in turn, depends on the degree of innovative activity of specialists in all areas of the enterprise) contribute to scientific, technical and social innovations.

“New quality” is born only in the sphere of interaction between science, technology and production.

The innovation process is a multi-stage procedure for transforming scientific knowledge into innovation. It includes such stages as: “science — engineering (technology) — production — promotion of goods on the consumption market.”

The source of evolutionary innovation is research and development, which must be constantly improved. However, the organization system of many Russian enterprises is often not able to lead to the so-called “rapid innovation”. The market clocks are ticking faster than heavy organizational moves [2].

One of the main tasks of innovation management is the need to manage operational enterprises response to changing market needs. However, it should be remembered that this strategy can provide him only a temporary advantage, since the innovation will be quickly used by competitors.

Increasing competitiveness is closely related to the activation of innovative processes [3]:

- 1) with the introduction of high-level technological innovations in production;
- 2) with the expansion of the production of innovative products with the best consumer properties and capable of successfully competing both in the domestic and foreign markets.

The success of the commercial activities of any enterprise in practice can only be achieved if there is a combination of the four main elements of the business:

- 1) the product (i.e. which product it is, how much it is in demand by the market);

- 2) place (i.e., features of the place of distribution of the goods);
- 3) innovation (i.e. the level of novelty of innovations);
- 4) price.

The innovation process begins with innovative market demands (external signals) and is implemented in a product, which is then picked up by the commercialization process and becomes a product. Starting to develop the concept of creating a new type of industrial product, it is necessary to determine [4]:

- 1) which technical, economic, operational or other indicators of the manufactured product do not currently suit the consumer? These issues are identified as a result of marketing research.
- 2) what funds will be required from the enterprise for tactical implementation of the innovation project? These issues are resolved by developers (designers, constructors, technologists, production organizers and economists).
- 3) in which direction should strategic changes be taken to win potential consumers of new products?

The management of any enterprise should always proceed from the fact that it is only on the basis of introducing innovations into production that it is possible to use modern technology and organization of production, improve the quality of products ensure success and the effectiveness of the enterprise.

The solution of these problems requires the involvement of not only an innovative, but also an entrepreneurial approach, the essence of which is not just the search for innovative market demands, but the possibility of market realization of future innovations.

References

1. Елецких Г. Г. Технологические инновации как фактор повышения конкурентоспособности фирмы и основа развития современного предпринимательства в России // Вопросы инновационной экономики. 2012. № 1 (11). С. 3–10.
2. Kelly K. New Rules for the New Economy. 10 radical strategies for a connected world. NY, Viking Penguin, 1998.
3. Инновационное развитие звеньев экономики: Монография / Под ред. А. А. Быкова, М. И. Ноздрин-Плотницкого. Минск: Мисанта, 2009. 143 с.
4. Мухаметзянова Д. Д. Инновационная и инвестиционная деятельность экономических систем // Управление инновациями: теория, методология, практика. 2013. № 7. С. 26–3

Section 5.

TAXATION AND THE BUDGET SYSTEM

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту
Житомирський національний агроекологічний університет
м. Житомир, Україна*

,

Розвиток підприємництва залежить від цілої низки чинників, які зумовлені як зовнішніми факторами впливу (політико-правовими, економічними, соціальними, еколого-епідеміологічними, науково-технічними, національно-культурними), так і внутрішніми (обсягами виробництва, кількістю матеріально-технічних та фінансових ресурсів, інноваційного потенціалу, підприємницьких навичок і т.д.), що стримують або, навпаки, мають стимулюючий вплив на сферу середнього та малого бізнесу. Одним із найсуттєвіших зовнішніх важелів впливу на діяльність суб'єктів малого бізнесу є система оподаткування, яка не лише визначає обсяги та умови запровадження податків, процедуру їх адміністрування, а й здійснює вплив на напрямок та результативність діяльності суб'єкта господарювання.

Податковим кодексом [1] для малих підприємств України визначено застосування як загальної, так і спрощеної систем оподаткування. Правильний та обґрунтований вибір тієї чи іншої системи оподаткування є запорукою успішної підприємницької діяльності.

Загальна система оподаткування для малого бізнесу є досить обтяжливою, оскільки передбачає сплату значної кількості податків, складні процедури їх бухгалтерського обліку та адміністрування, у тому числі великі обсяги податкової звітності та штрафних санкцій. Проте основний податок стягується із чистого прибутку, тобто враховується результативність діяльності суб'єкта господарювання. Ця система не має жодних обмежень щодо кількості працівників, обсягів

одержаних доходів, видів діяльності, тож надає широкі можливості для податкового планування та менеджменту.

За спрощеною системою оподаткування сплачується єдиний податок, що замінює собою сплату податків на прибуток, на землю, з доходів фізичних осіб та податку на додану вартість. І хоча податок має назву «єдиного», він лише частково послаблює податковий тиск на суб'єктів малого бізнесу, оскільки не звільняє від сплати усіх інших податків, зборів та єдиного соціального внеску. До того ж, зазначена система передбачає сплату єдиного податку з одержаного чистого доходу (без врахування понесених витрат) та має обмеження щодо застосування за видом діяльності, обсягом річного доходу та кількістю найманих працівників. Відтак, суб'єкти малого бізнесу не завжди зацікавлені у переході на спрощену систему із загальної системи оподаткування.

Основним рушієм обрання підприємцями спрощеної системи оподаткування є зменшення форм податкової звітності, спрощення розрахунків за податками, послаблення перевірок з боку державних податкових органів, можливість сплачувати податок на додану вартість (для III групи платників єдиного податку), полегшення доступу до позик малого бізнесу (наприклад, підтримка інвестиційних проектів за Державною програмою «Доступні кредити 5–7–9%»), доступність добровільного переходу на загальну систему оподаткування тощо.

Як доводить аналіз, кількість суб'єктів малого та мікропідприємництва в Україні за 2012–2018 рр. була дещо нестабільною. У 2017 році відмічалось їх скорочення майже до рівня 2013 року, та складало 1789,4 тис. осіб (рис. 1). Одночасно надходження від сплати єдиного податку показують стабільну зростаючу динаміку: за досліджуваний період їх розмір збільшено на 24748,6 млн. грн.

За минулий рік лише від фізичних осіб-підприємців надійшло єдиного податку на 5077,1 млн. грн. більше, ніж у 2018 році, що склало 24952,7 млн. грн. Кількість зареєстрованих фізичних осіб-підприємців у 2019 році зросла на 93,8 тис. осіб і станом на 01.01.2020 року становила 1488,3 тис. осіб [4].

Таким чином, малий бізнес, навіть перебуваючи на спрощеній системі оподаткування, формує суттєву частину податкових надходжень. У 2018 році єдиний податок становив 12,7% усіх податкових надходжень до місцевих бюджетів України (рис. 2).

Зростаючі показники надходжень від єдиного податку зумовлені як стимулюючою функцією оподаткування, зростанням обсягів одержаних доходів від господарської діяльності, так й факторами, пов'язаними з інфляційними процесами, що впливають на базу оподаткування, наприклад, щорічним збільшенням прожиткового мінімуму для

Section 5. Taxation and the budget system

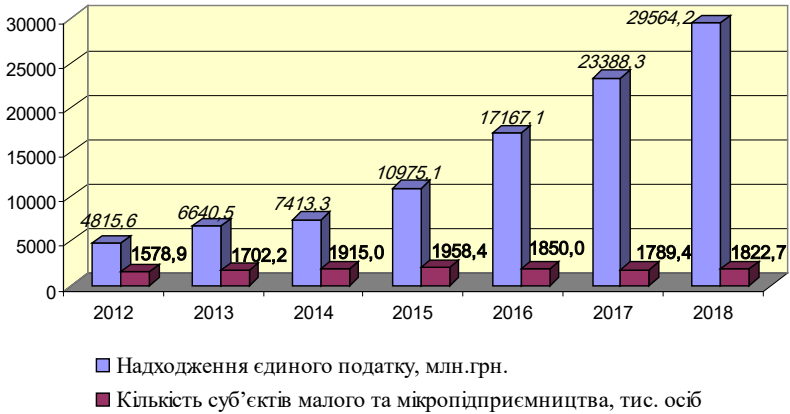

Рис. 1. Кількість суб'єктів малого та мікро- підприємництва та обсяг надходжень єдиного податку в Україні у 2012–2018 рр.

Джерело: складено автором на підставі [2; 3]

працевдатних осіб (для I групи платників єдиного податку), мінімальної заробітної плати (для II групи платників єдиного податку), грошової оцінки земельних ділянок (для IV групи платників єдиного податку).

Незважаючи на наявні позитивні сторони спрощеної системи оподаткування, міжнародні експерти-аналітики [5] та деякі вітчизняні науковці критикують подальшу можливість її застосування, оскільки вбачають у зазначеній системі низку недоліків, які призводять до зловживань та ухилень від податків. Серед найпоширеніших зловживань з боку малого бізнесу — невідображення усіх доходів у Книгах обліку доходів та витрат, неоприбуткування готівки, порушення норм трудового законодавства щодо найманих працівників, їх неофіційне працевлаштування або тимчасове працевлаштування за цивільно-правовими договорами, умовне подрібнення великого бізнесу за рахунок створення невеликих фірм або фізичних осіб-підприємців з метою ухилення від сплати податків за загальною системою оподаткування тощо.

Ми підтримуємо думку тих науковців [6], що виступають за збереження та подальше удосконалення спрощеної системи оподаткування через лібералізацію та спрощення загальної системи (для усунення зловживань з боку великих підприємців), доступну фіскалізацію грошових розрахунків, розробку спеціальної інформаційної платформи для адміністрування податків тощо. Окрім того, пропонуємо змінити підхід до розрахунку єдиного податку, який би враховував прибутковість (а не доходність) діяльності суб'єкта господарювання.

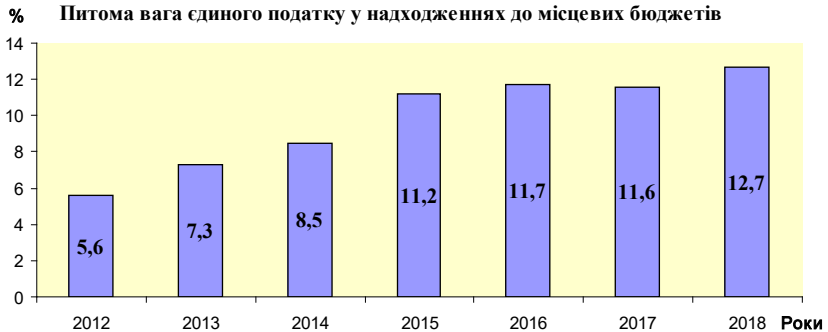

Рис. 2. Питома вага єдиного податку в податкових надходженнях до місцевих бюджетів України у 2012–2018 рр.

Джерело: розраховано автором на підставі [2]

На сьогодні діяльність суб'єктів малого підприємництва в Україні майже повністю призупинена, що спричинено державними заходами, спрямованими на запобігання поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19). Саме тому для подальшого реанімування малого бізнесу вкрай необхідною залишається державна підтримка малого бізнесу, спрямована на доступність фінансування, послаблення податкового тиску, продовження податкових канікул у частині сплати єдиного соціального внеску, а також проведення подальших реформ з удосконалення спрощеної системи оподаткування.

1. Податковий кодекс України: Закон України від 2 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

2. Статистичний збірник Міністерства фінансів: «Бюджет України». URL: <https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik>

3. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

4. Кількість зареєстрованих фізичних осіб — підприємців в Україні продовжує зростати. Пресслужба Державної податкової служби України. URL: <https://www.tax.gov.ua/media-tsentr/novini/407585.html>

Section 5. Taxation and the budget system

5. World Bank. 2017. Ukraine — Public finance review (English). Washington, D.C.: World Bank Group. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/476521500449393161/Ukraine-Public-finance-review>

6. Ткачик Л. П., Бешко О. Я. Спрощена система оподаткування як інструмент агресивного податкового планування // Молодий вчений. 2018. № 2(2). С. 758–763. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_2%282%29__75.

Section 6.

PSYCHOLOGY, PEDAGOGY, EDUCATION, PHILOSOPHY AND PHILOLOGY

*кандидат психологічних наук, доцент
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
м. Старобільськ, Україна*

На сучасному етапі розвитку суспільства, науки і освіти особливо актуальною є проблема інтеграції дітей з порушеннями розумового розвитку в соціумі, вирішення якої передбачає не тільки компенсацію інтелектуальних порушень, а й розвиток особистісних структур, необхідних для нормальної адаптації до життя. Важливим компонентом соціальної адаптації є узгодження оцінок, намагань індивіда, його особистих можливостей зі специфікою соціального середовища.

Розвиток і саморозвиток особистості багато психологів і педагогів правомірно пов'язують з розвитком самосвідомості. При цьому стверджується, що однією з умов саморозвитку є стимулювання різних видів рефлексії, допомога у формуванні самоповаги, самоцінності, самоприйняття, впевненості в собі як у суб'єкті власної діяльності. Високий рівень розвитку самосвідомості відбивається, головним чином, в позитивному самоставленні особистості. Самоставлення має регулюючий вплив практично на всі аспекти поведінки людини, граючи найважливішу роль у встановленні міжособистісних відносин, у постановці і досягненні цілей, в способах формування і розв'язання кризових ситуацій, що дає підстави розглядати його як основний фактор саморозвитку учнів старших класів.

При розумовій відсталості проблема вивчення самосвідомості має особливу актуальність, через те що розвиток самосвідомості в осіб з порушенням інтелекту — складний і тривалий процес. Це пояснюється

тим, що всі психічні процеси, якості особистості, з якими пов'язана самосвідомість, у осіб з розумовою відсталістю мають цілий ряд особливостей.

особистості розуміється як складне когнітивно-афективне утворення, зрілість якого визначається якістю взаємозв'язку і ступенем узгодженості складових. Його структура складається з двох компонентів: раціонального ставлення до себе як суб'єкта соціальної активності («образ-Я» або категоріальне «Я») і емоційно-ціннісного ставлення до себе — переживання оцінки власної значущості як суб'єкта соціальної активності, які утворюють рефлексивне «Я».

Позитивне стійке самоставлення лежить в основі віри підлітка у свої можливості, самостійність, енергійність, пов'язане з його готовністю до ризику, обумовлює оптимізм відносно очікування успішності своїх дій у ситуації невизначеності. Негативне самоставлення є джерелом різних труднощів у спілкуванні, оскільки підліток з таким ставленням до себе заздалегідь упевнений в тому, що оточуючі погано до нього ставляться. Проблема гідності, цінності свого «Я» майже повністю поглинає його увагу, у зв'язку з чим рівень активності підлітка надмірно підвищується, ускладнюючи тим самим вибір адекватного способу взаємодії, його поведінка стає ригідною.

Самоставлення пов'язується із реальною життєдіяльністю суб'єкта через систему особистісних мотивів, але не є наслідком його знань про себе чи реакцією на певні аспекти власного образу «Я». Автор вважає, що кожен із емоційних компонентів самоставлення вносить самостійний вклад в інтегральне почуття «Я» («глобальне самоставлення»). Дана властивість називається адитивністю та полягає у тому, що зміна одного із компонентів самоставлення (самоінтерес, саморозуміння, самоповага, самовпевненість, аутосимпатія) не впливає на ставлення до себе в цілому. Крім того, при відсутності порушень у структурі самосвідомості, зменшення одного із цих показників може бути збалансовано за рахунок іншого, таким чином, інтегральне чи глобальне самоставлення залишається на відносно стабільному рівні [1].

Особливості змістовних та динамічних характеристик «я-образу» розумово відсталих дітей у порівнянні з нормою досліджувала М. Матєєва [4]. Порівняння змістовних та динамічних характеристик «я-образу» учнів допоміжної та загальноосвітньої шкіл показало, що закономірності його розвитку у них мають спільне та відмінне. Спільним виступає: спрямованість розвитку самосвідомості від конкретних, недостатньо осмислених уявлень про себе до більш узагальнених, внутрішніх, психологізованих, обґрунтованих, а також залежність цього розвитку від інтелектуальних та особистісних якостей індивіда,

від макро- та мікросоціальних умов. Разом з тим, «я-концепція» розумово відсталих учнів виявляється недорозвиненою і має особливості. Причина цього пов'язана з двома чинниками: загальним психічним недорозвитком дебілів та відсутністю сприятливих соціальних умов.

Самоусвідомлення потребує досить високого рівня сформованості розумової діяльності індивіда. Самопізнання як довільний процес, стає можливим тоді, коли завдяки пізнанню зовнішнього світу, являються добре розвиненими такі операції мислення, як аналіз, синтез, порівняння, абстрагування, узагальнення. Індивід аналізує вчинки людей, встановлює мотиви їхньої поведінки, порівнює себе з ними у різних ситуаціях, визначає думку про себе з боку референтної групи, виробляє узагальнені критерії оцінки себе та інших. У цьому складному процесі неабияку роль відіграє логічне мислення. Недорозвиток понятійного мислення, неспроможність до абстрагування та узагальнення, невміння встановлювати причиново-наслідкові зв'язки є однією з причин несформованості уявлень про власне «я» у розумово відсталих школярів [5].

Побудова уявлень індивіда про себе як особистість значною мірою пов'язана з активізацією мнемічних процесів. «Я-образ» утворюється завдяки тому, що індивід сприймає себе як ціле у минулому, теперішньому та майбутньому. Через недорозвиток пам'яті у розумово відсталих цей процес порушується. Вони не пам'ятають свого дитинства, не можуть пригадати події, які відбувались минулого тижня, або, пригадуючи, перекручують їх, плутають послідовність подій. Образ власного минулого для розумово відсталих школярів постає у вигляді розрізнених фрагментів. Через це дебілам важко сприймати себе як цілісну особистість. Недорозвиток уявлень розумово відсталих школярів про себе як особистість є також наслідком властивої їм психічної пасивності, недостатності уваги. Вони не помічають специфічних особливостей предметів та явищ навколишнього світу. Ще складнішим для них є процес сприймання змін у внутрішньому світі людей та власному [2].

Значне місце в інтенсифікації самопізнання посідає уява, яка дає можливість індивіду прогнозувати свою поведінку в різних ситуаціях в майбутньому. Але саме уява, яка потребує високої психічної активності, творчого потенціалу, найбільше недорозвинена у дебілів, тому переважна більшість розумово відсталих не уявляє своє майбутнє, шляхів досягнення своїх мрій. Недорозвиток уяви також певною мірою зумовлює імпульсивність поведінки дебілів, оскільки вони неспроможні «побачити» кінцевий результат своїх дій, перш ніж виконають їх до кінця. Низький рівень сформованості уяви заважає

олігофренам зрозуміти значення морально-етичних понять і виділити критерії для оцінки та самооцінки особистості.

Загальний недорозвиток мовлення, властивий дітям-олігофренам, позначається на процесі самопізнання та формування «я-образу». Словник розумово відсталих нараховує дуже обмежену кількість слів, що позначають якості особистості. Часто учні не в змозі пояснити свої переживання, почуття, потреби через те, що не володіють відповідним поняттям. Бідність словникового запасу є однією з причин відсутності у дітей-олігофренів критеріїв порівняння себе з іншими, самоаналізу та самооцінки. Наслідком низької потреби у спілкуванні, несформованості діалогічного мовлення є низька потреба у самопізнанні. Порушення регулюючої функції мовлення призводить до розриву, невідповідності між уявлення школярів про себе та їхньою поведінкою [5, с. 32]. Прагнення і можливість адекватно оцінити себе з'являється, якщо в індивіда добре розвинена здатність до емоційної децентрації, уміння переводити себе із суб'єкта в об'єкт самопізнання. Факти свідчать, що здатність дивитись на себе, як на іншого, у більшості розумово відсталих школярів відсутня.

Отже, у підлітковому віці дитина робить значний поступ в усвідомленні своєї особистості. Самоставлення являє собою особистісне утворення, яке активно підтримується самою особистістю за допомогою різних компенсаторних тактик. Його функція полягає в сигналізуванні про сенс «Я» особистості. Для «я-образу» розумово відсталих дітей характерною є когнітивна примітивність та недиференційованість. Все це є ознакою низького рівня усвідомленості уявлень про себе як особистість, їх однотипності, шаблонності.

1. Абрамова Г. С. Практикум з вікової психології: Навч. посібник для студ. Вузів / Г. С. Абрамова. М.: Академія, 1999. 320 с.

2. Бодалев А. А. Общая психодиагностика / А. А. Бодалев, В. В. Столин. СПб.: Речь, 2004. 54 с.

3. Бэрнс Н. И. Развитие Я-концепции и воспитания / Н. И. Бэрнс. URL: <http://uadoc.zavantag.com/text/3358/index-5.html>

4. Горбатих В. В. Самоставлення особистості як емоційний компонент самосвідомості.

5. Синьов В. М. Психологія розумово відсталого дитини: підручник / В. М. Синьов, М. П. Матвєєва, О. П. Хохліна. К., 2008. 359 с.

*доцент
Ташкентский государственный технический университет
г. Ташкент, Узбекистан*

*старший преподаватель
Ташкентский государственный технический университет
г. Ташкент, Узбекистан*

В Республике Узбекистан проводятся работа по реформированию системы образования путем подготовки высококвалифицированных кадров, соответствующих требованиям рынка труда, оценки качества образования, создания эффективных механизмов внедрения в практику инновационных научных достижений. Это обусловлено необходимостью совершенствования национальной системы профессионального образования на основе передового зарубежного опыта, подготовки квалифицированных и конкурентоспособных кадров для рынка труда путем внедрения уровней начального, среднего и среднего специального профессионального образования, а также широкого привлечения работодателей к данному процессу. При этом качество становится одной из главных целей развития образования. Любое реформирование образования ставит своей целью повышение качества образования.

Необходимо подчеркнуть, что зависимости от обстоятельств в понятие «образование» может вкладываться различный смысл. Образование может означать: социальный феномен, процесс, результат, систему, товар (услугу). В целом образование это — это самостоятельная система, функцией которой является обучение и воспитание членов общества, ориентированных на овладение определенными знаниями (прежде всего, научными), идейно-нравственными ценностями, умениями, навыками, нормами поведения. Образование как система

характеризуется целостностью, внутренней взаимосвязанностью, организованностью, открытостью и динамичностью.

При этом образование как система определяется в совокупности взаимосвязанных между собой структур: государственных образовательных стандартов разных уровней и направлений и образовательных программ; образовательных учреждений, реализующих эти стандарты и программы; управляющих органов и подведомственных им учреждений.

Исходя из понятий «образование» и «качество», можно понять, что качество образования рассматривается как социальная, экономическая, педагогическая категория. К определению «качество образования» в методологическом аспекте следует подходить как к характеристике образовательного процесса и результата, имеющей значение не только в системе образования, но и в развитии общества в целом.

Особенно в современных условия глобализации, понятие «качество образования» можно рассматривать, как совокупность множества составляющих, из которых наиболее значимыми являются свойства, определяющие уровень знаний, навыков, умений, компетенций обучаемых. На государственном уровне качество образования — это соответствие принятой образовательной доктрины социальным требованиям и нормам (стандартам). При этом подчеркивается, что понятие «качество образования» непрерывно обновляется во взаимосвязи с социальными изменениями.

С методологической точки зрения, важным является оценка качества образования. Для оценки качества образования рассматривают в основном качество результатов, элементами которого являются: знания, умения, навыки; показатели личностного развития; отрицательные последствия образования; изменение профессиональной компетентности учителя и его отношение к работе.

Одним из свойств качества образования является его динамичность, это обуславливается тем, что меняются требования общества, рынка труда, потребителей, цели образования, то есть меняются условия, в зависимости от этих условий перестраивается и сам процесс.

На наш взгляд качество образования необходимо рассматривать, как взаимосвязанную структуру из трех главных компонентов: качество результата, качество процесса, качество условий. Так как оценка качества результата обуславливает изменение качества условий и качества процесса, или же оценка качества процесса обуславливает развитие качества условий и влияет на качество результатов. Следовательно, качество одного компонента влияет на качество других компонентов. Таким образом, идет взаимообратный процесс (спи-

ралеобразный процесс развития) в целях повышения качества всей системы образования.

К качеству условий можно отнести следующие элементы (свойства): уровень материально-технической базы; качество деятельности преподавателей; активность органов управления; личностные качества студентов; уровень учебно-методической обеспеченности; качество внутренней и внешней оценки.

Основными составляющими качества процесса являются: качество содержания образовательных программ; менеджмент образовательного процесса; качество учебно-методической и материально-технической обеспеченности; технология образовательного процесса; качественный состав преподавателей; качество обучающихся.

Качество результата можно рассматривать как систему, состоящую из следующих элементов: качество знаний студента; качество учебно-познавательной деятельности студента; развитие личности студента; уровень подготовленности выпускника; компетентность выпускника; конкурентоспособность и трудоустройство выпускников; достижения и динамика карьерного роста выпускников; развитие личности студента.

Эти компоненты качества образовательного процесса могут стать объектами мониторинга. Однако эти объекты имеют свои уровни, критерии и показатели, по которым можно отслеживать состояние объекта и его изменение.

Необходимо создания условий для поддержки усилий образовательных организаций по улучшению качества образовательного процесса и совершенствования механизма преподавания, рассмотрим некоторые из этих условий.

1. В рамках стратегического развития образования до 2020 года в Узбекистане инициатив каждая образовательная организация должна вести самостоятельную разработку механизма обеспечения высокого качества преподавания на основе финансовой и управленческой поддержки профессорско-преподавательского состава.

2. Профессорско-преподавательский состав образовательной организации должен регулярно проходить дополнительную профессиональную подготовку, нацеленную на освоение практических навыков, в том числе в форме стажировки на предприятиях, а также повышает свое педагогическое мастерство, что представляется нам крайне важным.

3. Должна быть разработана к критериям системы оценки качества работы профессорско-преподавательского состава, предусматривающая не только анализ индивидуального плана/отчета преподавателя, количества ежегодных научных публикаций и учебно-методических

разработок, но прежде всего использования в образовательном процессе современных методов и форм преподавания, авторских разработок, привлечения учащихся к научным исследованиям по темам, коррелирующим с основной тематикой учебной дисциплины, и др.

4. Образовательные организации должны широко использовать междисциплинарный подход в образовательном процессе. Современный рынок труда требует от выпускников профессиональных образовательных организаций умения сочетать комбинацию разных навыков и знаний в трудовой деятельности.

5. Образовательные организации должны обеспечивать развитие навыков использования преподавателями новых форм преподавания, ставших доступными в эпоху цифрового прогресса, а также новых технологий для улучшения качества преподавания и создания благоприятных условий для освоения учебных программ студентами.

6. Образовательные организации должны предпринимать усилия для повышения мобильности как студентов, так и профессорско-преподавательского состава, развития партнерских отношений с другими образовательными организациями, научными учреждениями, бизнес-сообществом для обмена профессиональным опытом, развития практических навыков, интеграции образовательной деятельности с научной и инновационной.

1. Особенности современного развития высшего образования в ведущих странах мира. Татура Ю. Г.-М., 1994.

2. Мониторинг источников формирования содержания высшего образования. Кострома, 1996.

3. Мельникова И. Торговля знаниями. Итоги. 2002. № 51.

4. Боровка Т. И., Морев И. А. Мониторинг развития системы образования. Учебное пособие. Часть 1. Владивосток: Изд-во Дальневосточного университета, 2004.

Section 7.

ECONOMY AND MANAGEMENT OF THE NATIONAL ECONOMY

*старший преподаватель кафедры «Экономика промышленности»
Ташкентский государственный технический университет
г. Ташкент, Узбекистан*

*старший преподаватель кафедры «Экономика промышленности»
Ташкентский государственный технический университет
г. Ташкент, Узбекистан*

Узбекистан сегодня — это одно из наиболее динамично развивающихся, независимых государств Центральной Азии. Уникальные природно-климатические условия, богатые минерально-сырьевые источники, развитое сельское хозяйство и мощный трудовой потенциал послужили основой создания в Республике Узбекистан многоотраслевого народного хозяйства с приоритетным развитием не только аграрного сектора, но и мощной промышленности.

С 2000 года в Республике уделяется внимание созданию и развитию секторов промышленности, в которых производятся экспортно ориентированные виды продукции. Этот этап характеризуется приватизацией крупных предприятий, ограничением монополии государственных компаний, повышением роли частного сектора в промышленности, ускорением процесса ликвидации нерентабельных предприятий, внедрением организационной системы управления и ростом темпов процесса локализации.

В современной экономике страны промышленность занимает одно из ведущих мест и состоит из более 10 комплексных отраслей, включающих специализированные отрасли и подотрасли, выпускающие

однородную продукцию, а также производства, технологически связанные между собой добычей и переработкой сырья или выпуском готовой продукции.

В Республике Узбекистан акцент делается на развитие, в первую очередь, отрасли промышленности, которые определяют развитие научно-технического прогресса, а именно: горнодобывающая, топливно-энергетическая, электротехническая, текстильная, черная и цветная металлургия, химическая, металлообрабатывающая и другие, а также появились абсолютно новые отрасли, такие как автомобилестроение, моторостроение, производство запчастей, оргтехники и бытовой техники. Принятые руководством страны меры по совершенствованию отраслевой структуры промышленности позволили не только создать мощный промышленно-производственный потенциал, но и одновременно ликвидировать прежнюю однобокую, преимущественно сырьевую направленность экономики.

По данным статистического управления, в январе-декабре 2019 года предприятиями республики произведено промышленной продукции на 331,0 трлн. сум, индекс физического объема промышленного производства к аналогичному периоду 2018 года составил 106,6%. В структуре промышленного производства республики наибольший удельный вес приходится на предприятия обрабатывающей промышленности — 79,9% от общего объема промышленности¹.

В целях последовательного обеспечения структурных преобразований, модернизации и диверсификации производства, дальнейшего развития высокотехнологичных отраслей промышленности, способных стать локомотивами стабильного экономического роста, наиболее полного использования имеющихся резервов в целях снижения энергоемкости производимой продукции, материальных и трудовых затрат, а также расширения производства конкурентоспособных готовых товаров и полуфабрикатов, пользующихся устойчивым спросом на мировом рынке, активного привлечения для этого иностранных инвестиций, в том числе путем создания с ведущими зарубежными компаниями на приоритетной основе совместных предприятий в Республике Узбекистан принята Стратегия действий для развития Республики Узбекистан в 2017–2021 гг.

В рамках этой стратегии был сформирован перечень крупных инвестиционных проектов на сумму более 38 миллиардов долларов. Проекты предусматривают создание 415 новых предприятий, а также модернизацию, техническое и технологическое обновление 455 действу-

¹ <https://stat.uz/uploads/doklad/2019/yanvar-dekabr/ru>

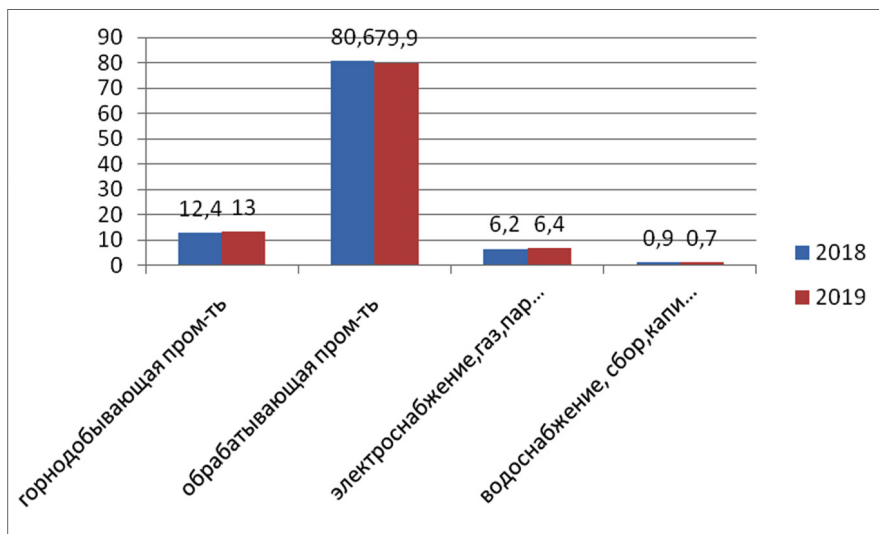

Рис. 1. Структура промышленного производства по основным видам экономической деятельности, %²

ющих промышленных производств. С начала 2016 года по Программе локализации производства готовой продукции, комплектующих изделий и материалов на 2015–2019 годы произведено локализованной продукции на сумму свыше 2,3 трлн. сумов. Основным фактором роста физического объема промышленного производства стал прирост в обрабатывающей промышленности на 9,4%, электроснабжении, подаче газа, пара и кондиционировании воздуха — на 0,3%, водоснабжении, канализации, сборе и утилизации отходов — на 6,3%, при этом отмечается снижение объемов производства горнодобывающей промышленности и разработки карьеров на 1,0%.

По состоянию на 1 января 2020 года в республике действуют 70,6 тыс. предприятий промышленности. Количество и процент от общего числа функционирующих предприятий отражен на рисунке 2.

В заключение хотелось бы подчеркнуть, что Узбекистан добился огромных успехов, в достижении которых важную роль сыграла промышленность. Промышленная политика осуществляемая в стране направлена прежде всего на либерализацию экономики, укрепление частного сектора, ликвидацию былой сырьевой направленности,

² Создано автором по материалам источника: <https://stat.uz/uploads/doklad/2019/yanvar-dekabr/ru>

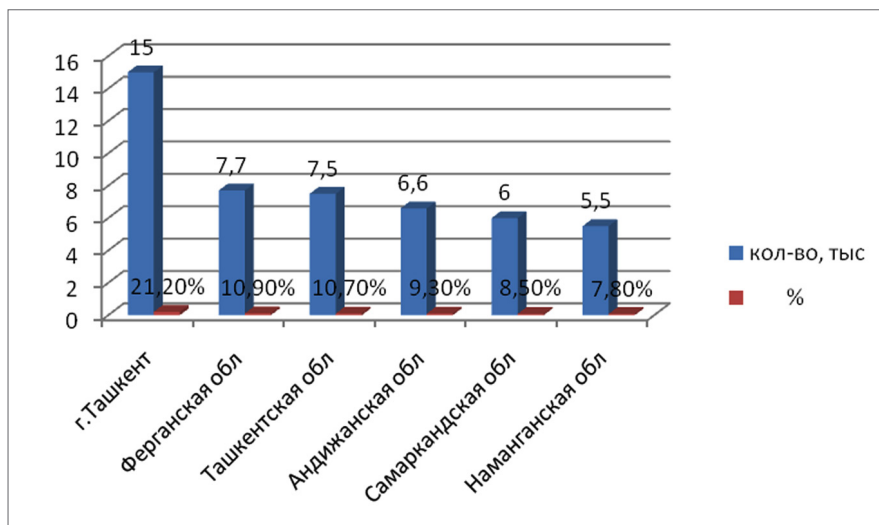

Рис. 2. Количество действующих предприятий по областям страны³

эффективное использование существующих природных ресурсов и интеллектуального капитала, и выравнивание экономического уровня развития регионов. В результате проведения чёткой политики, дальнейшее развитие получили прогрессивные наукоемкие производства такие, как автомобилестроение, сельскохозяйственное машиностроение, электротехническая промышленность, машиностроение и металло обработка, а также ведущие отрасли легкой и пищевой промышленности, производящие потребительские товары.

1. Мирзиёев Ш. М. Критический анализ, жесткая дисциплина и персональная ответственность должны стать повседневной нормой в деятельности каждого руководителя / Доклад Президента Республики Узбекистан Шавката Мирзиёева на расширенном заседании Кабинета Министров, посвященном итогам социально-экономического развития страны в 2016 году и важнейшим приоритетным направлениям экономической программы на 2017 год. URL: <http://uza.uz/ru/politics/kriticheskiy-analiz-zhestkayadistsiplina-i-personalnaya-otv-15-01-2017>

³ <https://stat.uz/uploads/doklad/2019/yanvar-dekabr/ru>

Section 7. Economy and management of the national economy

2. Стратегия действий по пяти приоритетным направлениям развития Республики Узбекистан в 2017–2021 годах (Приложение N1 к Указу Президента Р. Уз. от 07.02.2017 г. N УП-4947).

3. Основные показатели социально-экономического развития Республики Узбекистан за 2019 год. URL: https://stat.uz/ru/index.php?option=com_content&view=article&id=2780&catid=183&lang=ru-RU

Central European Education Institute (Bratislava, Slovakia)
National Institute of Economic Research (Batumi, Georgia)
Batumi Navigation Teaching University (Batumi, Georgia)
Regional Academy of Management (Kazakhstan)
**Public Scientific Organization «Ukrainian Assembly of Doctors
of Sciences in Public Administration» (Kyiv, Ukraine)**

Supported by

**Financial and Economic Scientific Union and
Publishing house «INTERNAUKA» (Kyiv, Ukraine)**

Abstracts of scientific papers

II INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE:

«SCIENCE AND GLOBAL STUDIES»

Bratislava, Slovakia

31 March 2020

Published in original edition

Address: Ukraine, Kyiv, st. Pavlovskaya, 22, of. 22

Contact number: +38(044) 222-5-889

E-mail: info@frada.com.ua

<http://frada.com.ua>

<http://inter-nauka.com>

Signed to print 21.04.2020. Format 60×84/16

Offset paper. Garniture SchoolBookAC. Duplicator printing.

Issue 100. Order № 435.

Negotiable price. Printed from the finished layout.

Printed by Publisher PLC «Center for Educational Literature»
Certificate on making the subject of publishing in state register
of publishers, manufacturers and distributors of
publishing products: Series DK № 2458 or 30.03.2006